

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 26.02.2020
(протокол №5)

Силабус
навчальної дисципліни
**Анатомія, фізіологія та патологія мовленнєвих та
сенсорних систем**
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма «Логопедія. Спеціальна психологія»

Спеціальність **016 Спеціальна освіта**

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти перший

Викладач (і)	Хатунцева Світлана Миколаївна
Посилання на сайт	https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=1401
Контактний тел.	095 461 33 15
Е-mail викладача:	katunceva1974@gmail.com
Графік консультацій	Вівторок 13.00 -14.20 год. Субота 13.00 -14.20 год.

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
5/150	26	24	100	екзамен

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: мовленнєві системи, сенсорні системи, анатомія, фізіологія, патологія.

Мета та предмет курсу: Метою викладання навчальної дисципліни «Анатомія, фізіологія та патологія мовленнєвих та сенсорних систем» є розкрити анатомо-фізіологічні особливості організму людини, мовленнєвих та сенсорних систем та їх порушень.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності функціонування організму людини, мовленнєвих та сенсорних систем.

Зміст курсу:

Змістовий модуль № 1. «Анатомія, фізіологія, патологія».

Тема 1. Предмет та сутність анатомії як науки.

Поняття про анатомію, фізіологію, патологію. Анатомія в системі біологічних наук. Історія анатомії людини. Методи анатомічного дослідження. Організм і його складові елементи.

Тема 2. Розвиток організму людини.

Властивості організму людини. Механізми регуляції фізіологічних функцій. Осі та площини в анатомії. Рівні організації організму. Пренатальний, натальний, постнатальний періоди. Онтогенез та його періоди. Поняття росту і розвитку. Біологічна особливість репродукції людини. Критичні періоди розвитку.

Змістовий модуль № 2 «Опорно-руховий апарат».

Тема 3. Кісткова система.

Будова кістки як органу. Хімічний склад і будова кісткової тканини. Будова та класифікація кісток. Розвиток скелета. З'єднання кісток. Класифікація з'єднань кісток. Синовіальні з'єднання кісток – суглоби. Кістки тулуба та їх з'єднання. Череп. Фізіологічні вигини хребта. Вікові особливості кісткової системи.

Тема 4. Міологія.

Основні групи скелетних м'язів. Будова та класифікація скелетних м'язів. М'язи голови. М'язи шиї. М'язи тулуба. М'язи верхньої кінцівки. М'язи нижньої кінцівки. Зміни в м'язовій системі під впливом фізичних навантажень.

Змістовий модуль № 3 «Спланхнологія. Серцево-судинна система».

Тема 5. Спланхнологія. Залози внутрішньої секреції.

Травний апарат. Будова стінок травного каналу. Обмін речовин та енергії. Дихальна система. Сечостатеви́й апарат.

Залози внутрішньої секреції. Класифікація ендокринних залоз.

Щитовидна залоза. Прищитовидні залози. Вилочкова залоза.

Підшлункова залоза. Надниркові залози. Статеві залози. Шишкоподібне тіло або епіфіз. Гіпофіз.

Тема 6. Кров. Серцево-судинна система.

Будова та властивості крові.

Будова та функції серця.

Будова та функції серцевого м'яза. Автоматія серця.

Велике та мале кола кровообігу.

Фізіологічні показники серцево-судинної системи.

Вікові особливості серцево-судинної системи.

Імунітет.

Змістовий модуль № 4 «Нервова система».

Тема 7. Анатомія, фізіологія нервової системи.

Значення нервової системи. Класифікація нервової системи. Будова та походження нервової системи. Нейронна організація нервової системи. Нервова тканина. Класифікація нейронів. Механізми передачі нервового імпульсу.

Тема 8. Нервова система. Нервові центри.

Центральна нервова система. Периферична нервова система. Анатомія та фізіологія спинного мозку. Анатомія та фізіологія головного мозку. Мозкові оболонки. Кора головного мозку. Нервові центри. Вегетативна нервова система.

Змістовий модуль № 5 «Принципи функціонування сенсорних систем. Зорова сенсорна система».

Тема 9. Загальні принципи функціонування сенсорних систем.

Поняття про сенсорні системи. Принцип будови та функції аналізаторів. Анатомія та фізіологія аналізаторів. Поняття про рецептори. Класифікація рецепторів. Механізми рецепції. Механізм кодування інформації в аналізаторах. Основні функції сенсорної системи.

Тема 10. Анатомія та фізіологія зорової сенсорної системи.

Будова зорового аналізатору. Основні функції зорової сенсорної системи.

Світлосприймальна система ока. Світлопровідна система ока.

Колірний зір. Сприймання простору. Обробка зорової інформації.

Змістовий модуль № 6 «Слухова сенсорна система»

Тема 11. Будова та функції слухової сенсорної системи.

Загальний план будови слухової сенсорної системи.

Будова зовнішнього, середнього та внутрішнього вуха.

Провідниковий відділ слухової сенсорної системи.

Центральний відділ слухової сенсорної системи.

Тема 12. Фізіологія слуху.

Будова та функції слухової сенсорної системи.

Властивості звуку.

Звукопроведення.

Звукосприйняття.

Чутливість слухового аналізатору.

Основні етапи розвитку слухової функції у дитини.

Змістовий модуль № 7 «Вестибулярний аналізатор. Сомато-вісцеральні сенсорні системи».

Тема 13. Вестибулярний аналізатор.

Функції вестибулярного аналізатора.

Характеристика відділів вестибулярного аналізатора.

Механізм збудження вестибулярного апарату.

Вестибулярні реакції.

Тема 14. Больовий аналізатор. Сомато-вісцеральні сенсорні системи.

Больовий аналізатор. Загальна характеристика сомато-вісцеральних систем. Сомато-вісцеральна чутливість. Особливості провідникового відділу соматовісцеральних систем. Тактильно-вібраційний аналізатор. Формування відчуття дотику, тиску, вібрації, оцінки температури, відчуття болю.

Змістовий модуль № 8 «Анатомія і фізіологія органів мовлення».

Тема 15. Анатомія органів мовлення.

1. Поняття про мовленнєві системи. Види мовлення і їх характеристика. Процес висловлювання. Мовленнєвий акт. Мовленнєвий апарат.

2. Будова носу.

3. Будова роту

- губи;

- щоки;

- зуби;

- тверде піднебіння;

- м'яке піднебіння;

- язик.

4. Будова глотки.

5. Будова гортані.

6. Будова трахеї, бронхів, легень.

7. Будова грудної клітки та діафрагми.

Тема 16. Фізіологія органів мовлення.

1. Поняття про дихання.

2. Типи дихання.
3. Життєва ємність легень.
4. Дихання під час мовлення.
5. Механізм голосоутворення (фонації).
6. Утворення звуків мовлення (артикуляція).

Змістовий модуль № 9 «Патологія органів мовлення»

Тема 17-18. Патологія органів мовлення.

1. Захворювання зовнішнього носа та носової порожнини (атрезії ніздрів, сідлоподібний ніс, викривлення носової перегородки, дії при потраплянні інородного тіла до носа, причини та ознаки гострого риніту, причини, ознаки та можливі наслідки різних форм хронічного риніту, поліпи носа, ринолалія, характеристика відкритої та закритої гнусавості(ринолалії)).

2. Захворювання порожнини рота (щілинні дефекти верхньої губи і піднебіння, субмукозні розщелини піднебіння, аглосія, мікроглосія, макроглосія, дефект вкорочення під'язикової зв'язки (укорочення вуздечки язика)).

3. Аномалії прикусу (прогнатія, прогенія, відкритий прикус).

4. Причини, симптоми та наслідки нервово-м'язевих порушень (параліч лицевого нерва, параліч під'язикового нерва).

5. Характеристика захворювання глотки (аномалії розвитку глотки, рубцеві деформації глотки, чужорідні тіла глотки, ангіна, хронічний тонзиліт, аденоїди, гіпертрофія піднебінних мигдалин, фіброма носоглотки, параліч м'якого піднебіння). 6. Характеристика захворювань гортані (аномалії розвитку гортані, чужорідні тіла гортані, гострий ларингіт, несправжній(ложний)круп, справжній круп (дифтерія), хронічний ларингіт, вузли голосових зв'язок, фіброма голосової зв'язки, папілома гортані, злоякісні пухлини гортані, нервово-м'язеві порушення гортані).

Змістовий модуль № 10 «Нюховий, смаковий аналізатори. Дослідження органів мовлення».

Тема 19. Нюховий аналізатор. Смаковий аналізатор.

- Периферійний відділ нюхового аналізатора.
- Провідниковий відділ нюхового аналізатора.
- Центральний відділ нюхового аналізатора.
- Периферійний відділ смакового аналізатора.
- Провідниковий відділ смакового аналізатора.
- Центральний відділ смакового аналізатора.

Тема 20. Дослідження органів мовлення.

- Дослідження мовних органів у дитини з дефектами мови. Анамнез.
- Огляд вуха, горла і носа.
- Огляд носа без інструментів.
- Огляд порожнини рота і глотки.

Методи навчання:

За джерелами передачі й характером сприйняття інформації : Словесні, наочні, практичні.

Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична).

Методи навчання:

Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна, евристична) тощо.

Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження тощо.

Практичні: вправи, практичні роботи тощо.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Своєчасне виконання практичних завдань та самостійної роботи є обов'язковим. Відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені (незадовільні оцінки) відбуваються на консультаціях згідно графіку.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувачі вищої освіти дотримуються правил академічної доброчесності згідно Положення про академічну доброчесність у БДПУ. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем.

Політика щодо відвідування. Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають лекції і практичні заняття курсу. У будь-якому випадку здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: мультимедійний проектор, інтернет-ресурси, лекційна аудиторія, таблиці, доступ до wi-fi

Система оцінювання:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел:

Базова

1. Анатомія людини : у 3 х томах: підручник для студентів ВМНЗ 4 го рівня акредитації / А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, М.Р. Сапін, А. І. Парахін, О.І Ковальчук; за ред. А.С. Головацького, В.Г. Черкасова. — 7 е видання. — Вінниця : Нова книга, 2018.

2. Березан О. Органи мовлення і слуху: анатомо-фізіологічні та клінічні аспекти : навч. посіб. для студ. спец. 016 Спеціальна освіта / О. Березан. — Полтава : Ткалич А.М., 2020. — 132 с.

3. Боярчук О. Анатомія та еволюція нервової системи: підруч.для студ.вищ.навч.закл./ О.Д. Боярчук; Держ.закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». — Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2014. — 395с.

4. Голуб Н. П. Анатомія, фізіологія та патологія органів слуху і мовлення : навч. посіб. для студ. ф-ту дошк. та короекц. освіти / Н. П. Голуб. — Умань : Візаві, 2015. — 116 с.

5. Коляденко, Г. І. Анатомія людини: підручник для ст-тів природничих спец. ВПНЗ / Г. І. Коляденко. — К. : Либідь, 2009. — 384 с.
6. Макаруч М.Ю., Куценко Т.В. Фізіологія центральної нервової системи – К. : Київський університет, 2011. — 335 с.
7. Мотузюк О.П. Практикум з фізіології людини: навчальний посібник для студентів / О.П. Мотузюк, А.І. Хмелькова, І.В. Міщенко. — 2 –е видання. — К.: Медицина, 2017. — 160 с.
8. Науково-теоретичні засади розвитку, корекції та реабілітації дітей з психофізичними вадами: монографія / за ред. Л. М. Томіч. — Бердянськ : Видавець Ткачук О.В, 2010. — 360 с.
9. Патологічна фізіологія: підручник для студентів ВМНЗ / за ред. Проф. М.С.Регеди, проф. А.І. Березнякової. — 2-е видання. — Львів: Магнолія 2006, 2019. — 490 с.
10. Сербова, О.В. Соціально-психологічна реабілітація дітей з порушенням психофізичного розвитку: навчальний посібник / О В Сербова. — Бердянськ : БДПУ, 2018. — 278 с.: іл.
11. Цимбалюк В.І. Нейрохірургія: навчальний посібник для ст-в ВМЗ 3-4 рівнів акредитації/ В.І. Цимбалюк, П.С. Гудак, Т.І. Петрів; за ред. Академ. НАМН України, проф. В.І. Цимбалюка. — 2-е видання. — Тернопіль: ТДМУ, Укрмедкнига, 2017. — 256 с.
12. Хатунцева С.М.Анатомія, фізіологія та патологія мовленнєвих та сенсорних систем. Навчальний посібник. Бердянськ: БДПУ, 2022. 85 с.
13. Фізіологія : підручник для студентів ВМНЗ 4-го рівня акредитації / за ред. Член-кор. НАПН України, проф. В.Г.Шевчука. — 4-е видання. — Вінниця: Нова книга, 2018. — 448 с.

Допоміжна

1. Аносов І. П. Вікова фізіологія з основами шкільної гігієни : підручник / І. П. Аносов, В. Х. Хоматов, Н. Г. Сидоряк, Т. І. Станішевська, Л. В. Антоновська. — Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2008. — 367 с.
2. Аносов І. П. Анатомія людини у схемах : навч. наоч. посіб. / І. П. Аносов, В. Х. Хоматов. — К. : Вища шк. 2002. — 191 с.
3. Антипчук Ю. П. Анатомія і фізіологія дитини (з основами шкільної гігієни) / Ю. П. Антипчук, Й. Б. Вожик, Н. С. Лебедева, Н. В. Луніна. — К. : 1984. — 176 с.
4. Боярчук О. Анатомія та еволюція нервової системи: підруч.для студ.вищ.навч.закл./ О.Д. Боярчук; Держ.закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». — Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2014. — 395с.
5. Воробьева Е. А. Анатомия и физиология : учебник / Е. А. Воробьева, А. В. Губарь, Е. Б. Сафьянникова. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Медицина, 1981. — 416 с.
6. Дубровинская Н. В. Психофизиология ребенка : уч. пособ. для студентов высших уч. завед. / Н. В. Дубровинская, Д. А. Фарбер, М. М. Безруких. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. — 144 с.
7. Матюшонок М.Т. Физиология и гигиена детей и подростков : учеб. пособ. для пед. ин-тов / М. Т. Матюшонок, Г. Г. Турик, А. А. Крюкова. — Минск : Выс. школа, 1980. — 288 с.
8. Нейман Л.В. Анатомия, физиология и патология органов слуха и речи / Л. В. Нейман, М. Р. Богомильский. — М. : ВЛАДОС, 2003. — 224 с.
9. Богомильский М. Р. Болезни уха, горла и носа у детей / М. Р. Богомильский, В. Р. Чистякова. — М. : ГЭОТАР – Медиа, 2008. — 736 с.
10. Сапин М.Р, Анатомия человека: учеб. для студ. биол. спец. вузов / М. Р. Сапин, Г. Л. Билич. — М. : Высш шк., 1989. — 544 с.
11. Пальчун В. Т. Болезни уха, горла и носа / В. Т. Пальчун, Н. Л. Вознесенский. — М. : Медицина, 1986. — 272 с.
12. Томич, Л.Н. Педіатрія: курс лекцій для ст-тів ВНЗ / Л Н Томич. — Бердянськ : Видавець Ткачук О.В, 2010. — 256 с
13. Хатунцева, С.М. Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення: методичні рекомендації до практичних робіт: посібник для студентів ІСПКО / С М Хатунцева. — Бердянськ : БДПУ, 2016. — 82 с.
14. Хатунцева, С.М. Анатомія і фізіологія дітей с основами генетики: навч. посібник / С М Хатунцева. — Бердянськ : БДПУ, 2016. — 82 с.

15. Хрипкова А. Г. Возрастная физиология и школьная гигиена / А. Г. Хрипкова, М. Ф. Антропова, Д. А. Фарбер. – М. : Просвещение, 1990. – 319 с.
16. Чернінський А.О., Кравченко В.І., Комаренко В.І. Анатомія і еволюція центральної нервової системи – К. : ООО "Інтерсервіс", 2011. – 85 с.
17. Федонюк Я. І. Анатомія та фізіологія з патологією \ Я. І. Федонюк. – К. : Либідь, 2001. – 700 с.
18. Швецов. А. Г. Анатомія, фізіологія и патологія органів слуха, зрени́я и речі : уч. пособ. / А. Г. Швецов. – Великий Новгород : ЧГУ, 2006. – 68 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
3. Медіатека кафедри біології, здоров'я людини та фізичної реабілітації
4. Інші сайти:

Корисні посилання:

1. https://medvoice.net/?utm_source=gl&utm_medium=cpc&utm_campaign=gun_smart_medvoice&gclid=CjwKCAjw5MOlBhBTEiwAAJ8e1l-9RYy-D99V70tmGcUc2bhybOzjzPTUzJ2NklpLoYUyRufou3Y2fBoCAE8QAvD_BwE
2. <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BD-2.pdf>
3. https://shron1.chtyvo.org.ua/Antonik_VI/Anatomiia_fiziolohiia_ditei_z_osnovamy_hihieny_ta_fizychnoi_kultury.pdf
4. http://anatomy.luguniv.edu.ua/ukr_studies/hearing_language.pdf
5. <https://pat.nuph.edu.ua/pdf/patanatomy.pdf>
6. https://kaflt.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/25/2021/03/%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%90%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E%D0%9C%D0%86%D0%AF-%D0%86-%D0%A4%D0%86%D0%97%D0%86%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF-2.pdf
7. https://shron1.chtyvo.org.ua/Fedoniuk_YaI/Anatomiia_ta_fiziolohiia_z_patolohiieiu.pdf
8. <https://naurok.com.ua/>